

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

УДК 658.114

DOI: 10.24144/2078-1431.2023.1(30).87-95

*Любов Ковальська,
доктор економічних наук, професор,
декан факультету бізнесу та права*

*Іван Левчук,
аспірант*

*Олег Левчук,
аспірант
Луцький національний технічний університет*

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Мета статті – висвітлення авторського методичного підходу до аналізу та оцінки підприємницького потенціалу підприємства. Здійснено огляд методичних підходів до аналізу та оцінки зазначеного потенціалу, що показав наявність значної кількості методів та системи показників.

У статті представлено авторський методичний підхід до аналізу та оцінки підприємницького потенціалу, що містить такі елементи, як: мета, завдання, об'єкт та суб'єкт оцінки підприємницького потенціалу, інформаційна база дослідження підприємницького потенціалу, методи дослідження підприємницького потенціалу, напрями дослідження підприємницького потенціалу, показники оцінки підприємницького потенціалу за напрямками, інтегральна оцінка підприємницького потенціалу підприємства, виявлення резервів нарощення підприємницького потенціалу. Запропоновано систему показників за напрямками оцінки підприємницького потенціалу підприємства: інтелектуальний потенціал, маркетинговий потенціал, фінансовий потенціал, інноваційний потенціал, інформаційний потенціал, виробничий потенціал, креативний потенціал. Обґрунтовано необхідність розрахунку інтегрального індексу підприємницького потенціалу підприємства.

Ключові слова: *підприємницький потенціал, аналіз та оцінка, методичний підхід, показники, індекс, методи, інтелектуальний потенціал, маркетинговий потенціал, фінансовий потенціал, інноваційний потенціал, інформаційний потенціал, виробничий потенціал, креативний потенціал.*

The purpose of the article is to develop a methodological approach to the analysis and assessment of the entrepreneurial potential of an enterprise. The article reviews methodological approaches to the analysis and assessment of the entrepreneurial potential of an enterprise. The review of methodological approaches showed the presence of a significant number of methods and a system of indicators for assessing the entrepreneurial potential of an enterprise. The article develops the author's methodological approach to the analysis and assessment of the entrepreneurial potential of an enterprise. The developed methodological approach contains such elements as: purpose, tasks, object and subject of assessment of entrepreneurial potential, information base of research of entrepreneurial potential, methods of research of entrepreneurial potential, directions of research of entrepreneurial potential, indicators of assessment of entrepreneurial potential in the areas, integral assessment of entrepreneurial potential of the enterprise, identification of reserves for increasing entrepreneurial potential. A system of indicators for assessing the entrepreneurial potential of an enterprise is proposed: intellectual potential, marketing potential, financial potential, innovation potential, information potential, production potential, creative potential. The necessity of calculating the integral index of entrepreneurial potential of an enterprise is justified.

Key words: *entrepreneurial potential, analysis and evaluation, methodological approach, Indicators, index, methods, intellectual potential, marketing potential, financial potential, innovation potential, information potential, production potential, creative potential.*

Постановка проблеми. Складна економічна ситуація та наявність воєнного стану в країні призвели до видозміни підприємницького середовища, згортання виробничих потужностей у багатьох регіонах держави, припинення підприємницької діяльності суб'єктами господарювання. Водночас відновлення економіки України потребує формування та ефективного використання підприємницького потенціалу суб'єктами господарювання. Ефективно сформований підприємницький потенціал дозволить створити нові робочі місця, залучити економічно активне населення у професійну діяльність, наповнювати фінансовими ресурсами місцеві та державні бюджети, випускати інноваційну продукцію, задовольняти потреби населення тощо. Тому постає питання визначення потенціалу суб'єктів господарювання щодо здійснення підприємницької діяльності, тобто аналізу та оцінки підприємницького потенціалу підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У літературі проводяться дослідження оцінки підприємницького потенціалу підприємства через розгляд системи показників та напрямів такої оцінки. У цій площині варто звернутися до наукових публікацій Бутенко А. [2], Краснокутської Н. [6], Миргородської А. [5], Оксенюк К. [4], Стаматіна В. [3], Черних О. [1], Шинкаренко О. [7] та інших. Такі дослідження науковців є цінними з точки зору обґрунтування системи показників оцінки підприємницького потенціалу підприємства, вибору методів цієї оцінки, а також цілісного алгоритму проведення комплексної оцінки підприємницького потенціалу підприємства. Водночас поки що не розроблено уніфікованого методич-

ного підходу до аналізу та оцінки підприємницького потенціалу підприємства, що потребує подальших досліджень.

Метою статті є розробка методики аналізу та оцінки підприємницького потенціалу підприємства.

Виклад основних результатів дослідження. Запропонована методика аналізу та оцінки підприємницького потенціалу підприємства повинна бути спрямована на виявлення тенденцій його розвитку, врахування структурних складових, відшукування слабких місць у його формуванні, пошук резервів його нарощення у перспективі. З іншого боку, методика оцінки не повинна бути громіздкою та займати багато часу на аналіз та опрацювання показників, які характеризують підприємницький потенціал підприємства. Розробці авторського методичного підходу до аналізу та оцінки підприємницького потенціалу повинен передувати огляд та порівняльний аналіз методик, які існують у сучасній теорії та практиці. У таблиці 1 наведено порівняльний аналіз методичних підходів до аналізу та оцінки підприємницького потенціалу підприємства.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз методичних підходів до аналізу та оцінки підприємницького потенціалу підприємства

Автор, джерело	Характеристика методичного підходу	Показники оцінки
Черних О. [1]	Методичний підхід передбачає оцінку конкурентоспроможності підприємницького потенціалу підприємства. Застосування методу порівняння показників досліджуваного підприємства та показників підприємства-еталона. Врахування вагових коефіцієнтів показників залежно від їх впливу на конкурентоспроможність підприємства	Розгляд основних параметрів, які максимально характеризують діяльність підприємства: якість наданих послуг, оцінка конкурентоспроможності послуги за вартістю споживання, конкурентоспроможність послуги, показник ефективності використання ресурсів, іміджева складова конкурентоспроможності та оцінка ділової активності.
Бутенко А., Лазарева Є., Сараєва І. [2]	Методичний підхід передбачає використання соціологічних і логічних методів, що базуються на експертних оцінках діяльності на регіональних ринках; скорингових методів оцінки підприємницького потенціалу на основі факторного аналізу множини «підприємницьких ініціатив» щодо конкретних регіональних ринків	Розгляд показників, які характеризують демографію підприємств, обсяги підприємницької діяльності, структуру виробничої системи підприємства

Стаматін В. [3]	Методичний підхід передбачає розрахунок інтегрального показника підприємницького потенціалу підприємства, побудову багатокутника конкурентоспроможності підприємницького потенціалу підприємства	Розгляд таких показників: питома вага нематеріальних активів у необоротних активах, коефіцієнт придатності основних засобів, коефіцієнт уникнення дебіторської заборгованості, ефективність операційної діяльності, коефіцієнт автономії, абсолютна ліквідність
Ковальська Л., Оксенюк К., Готько Н. [4]	Методичний підхід передбачає розрахунок інтегрального показника підприємницького потенціалу. Застосування статистичних, графічних та табличних методів оцінки підприємницького потенціалу	Розгляд показників за напрямками оцінки структурних складових підприємницького потенціалу: фінансовий потенціал, інфраструктурний потенціал, інноваційний потенціал, трудовий потенціал
Миргородська А. [5]	Методичний підхід передбачає розгляд фінансової складової підприємницького потенціалу	Розгляд таких показників: коефіцієнт покриття (загальної ліквідності), коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів, коефіцієнт забезпеченості власними коштами, коефіцієнт оборотності власного капіталу та коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
Краснокутська Н., Бубенець І., Артеменко В. [6]	Методичний підхід передбачає застосування кількісних та якісних методів оцінки підприємницького потенціалу підприємства. Також передбачає застосування системного, комплексного, функціонального, цільового, динамічного, інноваційного, поведінкового підходів до оцінки підприємницького потенціалу	Показники ділової активності персоналу підприємства
Шинкаренко О.М. [7]	Методичний підхід передбачає розрахунок інтегрального індексу підприємницького потенціалу	Розгляд таких показників: кількість малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення, обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств на 10 тис осіб, частка фахівців з вищою професійною освітою від загальної чисельності населення регіону, залученого в бізнесі, частка продукції малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг) підприємств

Проведений огляд дозволяє зробити висновок про наявність значної кількості методів та системи показників оцінки підприємницького потенціалу підприємства. Водночас науковці розглядають різні структурні елементи підприємницького потенціалу підприємства, а саме: кадровий, фінансовий, виробничий, інноваційний, інфраструктурний, які формують задану систему показників для його комплексної оцінки. Такий огляд дозволяє розробити авторський методичний підхід до аналізу та оцінки підприємницького потенціалу підприємства (рис.1).

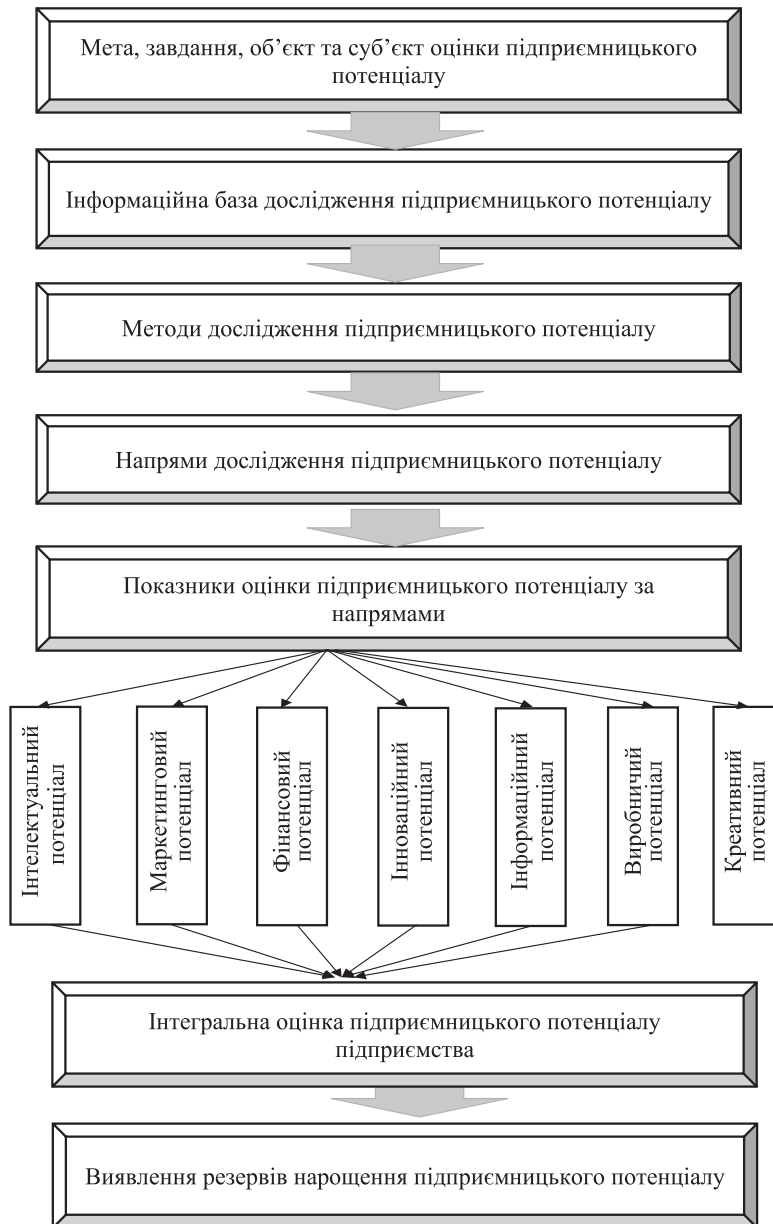

Рис.1. Методичний підхід до аналізу та оцінки підприємницького потенціалу підприємства

Метою оцінки є виявлення резервів підвищення підприємницького потенціалу підприємства. Завдання оцінки передбачає: вибір виваженої системи показників оцінки підприємницького потенціалу підприємства; оцінку структурних елементів підприємницького потенціалу підприємства (інтелектуального, маркетингового, фінансового, інноваційного, інформаційного, виробничого, креативного потенціалів); розрахунок індексів структурних елементів підприємницького потенціалу підприємства; інтегральну оцінку підприємницького потенціалу підприємства.

Об'єктом дослідження виступає процес оцінки підприємницького потенціалу підприємства. Суб'єктом оцінки можуть бути різні зацікавлені особи: керівник (власник) підприємства, інвестор, особи, що провадять фінансово-кредитну діяльність.

Інформаційною базою дослідження є офіційна фінансова звітність підприємства, дані, наведені у статистичних щорічниках, результати моніторингу підприємницького, маркетингового та конкурентного середовища підприємства. При оцінці підприємницького потенціалу підприємства пропонується використовувати дані за кілька часових періодів (звітних років), що дозволить виявити тенденції у його формуванні та виявленні резервів нарощення.

Для оцінки підприємницького потенціалу підприємства пропонується використовувати такі методи оцінки, як: метод економічного аналізу – для аналізу та оцінки вихідних показників підприємницького потенціалу підприємства, виявлення тенденцій його зміни; графічний метод – для графічного відображення зміни показників, які характеризують підприємницький потенціал підприємства; метод узагальнення – для інтегральної оцінки рівня підприємницького потенціалу підприємства; метод рейтингу та групування – для виявлення місця підприємницького потенціалу підприємства (або структурного елементу підприємницького потенціалу) у загальній сукупності досліджуваних об'єктів.

Оцінку підприємницького потенціалу підприємства слід проводити за такими напрямками, як: інтелектуальний потенціал, маркетинговий потенціал, фінансовий потенціал, інноваційний потенціал, інформаційний потенціал, виробничий потенціал, креативний потенціал. Показники оцінки підприємницького потенціалу підприємства за його структурними елементами наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Показники оцінки підприємницького потенціалу підприємства за його структурними елементами

Структурний елемент підприємницького потенціалу	Показники
Інтелектуальний потенціал	Чисельність та структура персоналу, плинність кадрів, продуктивність праці, рівень освіти, рівень підвищення кваліфікації, рівень посадового досвіду, рівень професійного досвіду, рентабельність персоналу

Інтегральний індекс інтелектуального потенціалу ($I_{ін}$)	
Маркетинговий потенціал	Частка ринку, темп росту ринку, витрати на маркетинг, рентабельність маркетингових заходів, якість продукції, рівень брендингу, коефіцієнти ефективності стимулювання збуту, коефіцієнт ефективності цінової політики, рівень гнучкості партнерських зв'язків
Інтегральний індекс маркетингового потенціалу ($I_{мп}$)	
Фінансовий потенціал	Показники ліквідності (коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності), показники фінансової стійкості та платоспроможності (коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт концентрації позикового капіталу), показники ділової активності (коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт оборотності запасів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності обігових коштів, коефіцієнт оборотності основних засобів), показники рентабельності (рентабельність продажів, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність продукції, рентабельність основних засобів, рентабельність виробництва)
Інтегральний індекс фінансового потенціалу ($I_{фп}$)	
Інноваційний потенціал	Коефіцієнт наукомісткості виробництва, рівень виконання власних розробок, рівень використання придбаних розробок, рівень співвідношення власних та придбаних розробок, коефіцієнт оновлення продукції, коефіцієнт оновлення технології, рівень інноваційної активності
Інтегральний індекс інноваційного потенціалу ($I_{інн.п}$)	
Інформаційний потенціал	Рівень забезпеченості персоналу ПК, рівень програмного забезпечення, рівень оновлення ПК, коефіцієнт електронного документообігу, коефіцієнт повноти інформації, коефіцієнт автоматизації та механізації робіт, коефіцієнт завантаженості ПК, коефіцієнт завантаженості ПЗ
Інтегральний індекс інформаційного потенціалу ($I_{інф.п}$)	
Виробничий потенціал	Фондовіддача, фондомісткість, технічна озброєність персоналу, матеріаломісткість, матеріаловіддача, витрати на виробництво продукції, питома вага матеріальних витрат у структурі собівартості, тривалість одного обороту оборотних коштів, коефіцієнт завантаження коштів в обороті, рентабельність оборотних коштів, рентабельність основних засобів
Інтегральний індекс виробничого потенціалу ($I_{в.п}$)	
Креативний потенціал	Кількість бізнес-ідей, кількість успішних стартапів, рівень винахідництва та раціоналізації
Інтегральний індекс креативного потенціалу ($I_{кр.п}$)	

Наведені показники інтегруються в індекс підприємницького потенціалу підприємства, який можна представити у вигляді функції:

$$I_{пп} = F(I_{ін}, I_{мп}, I_{фп}, I_{інн.п}, I_{інф.п}, I_{в.п}, I_{кр.п})$$

Водночас рівень підприємницького потенціалу можна оцінити як середньоарифметичну просту величину:

$$I_{\text{пп}} = 1/n \sum (I_{\text{шт}}, I_{\text{мп}}, I_{\text{фп}}, I_{\text{інн.п}}, I_{\text{інф.п}}, I_{\text{в.п}}, I_{\text{кр.п}}),$$

де $I_{\text{шт}}$ - інтегральний індекс інтелектуального потенціалу;

$I_{\text{мп}}$ - інтегральний індекс маркетингового потенціалу;

$I_{\text{фп}}$ - інтегральний індекс фінансового потенціалу;

$I_{\text{інн.п}}$ - інтегральний індекс інноваційного потенціалу;

$I_{\text{інф.п}}$ - інтегральний індекс інформаційного потенціалу;

$I_{\text{в.п}}$ - інтегральний індекс виробничого потенціалу;

$I_{\text{кр.п}}$ - інтегральний індекс креативного потенціалу.

Розрахований інтегральний індекс дозволить виявити рівень підприємницького потенціалу підприємства серед усіх досліджуваних об'єктів. Водночас це дозволить виявити переваги щодо його формування, а також резерви його нарощення у майбутньому.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, запропонований методичний підхід є одним із інструментів визначення рівня підприємницького потенціалу суб'єкта господарювання, виявлення резервів щодо його нарощення та розробки відповідних заходів для підтримки позитивних тенденцій його розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Черних О. Оцінка конкурентоспроможності підприємницького потенціалу підприємства // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія Економічні науки. Вип. 36. Частина I. Том 1. URL: <http://ven.chdtu.edu.ua/article/view/85631>.
2. Бутенко А.І., Лазарева Є.В., Сараєва І.М. Економічні інновації. 2012. Вип. № 51. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/67761/05-Butenko.pdf?sequence=1>.
3. Стаматін В.В. Інтегральна оцінка підприємницького потенціалу електротранспортних підприємств // Вісник Хмельницького національного університету. 2020. № 6. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/11/60.pdf>.
4. Ковальська Л.Л., Оксенюк К.І., Готько Н.М. Підприємницький потенціал регіону: оцінка та напрями нарощення // Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Серія "Регіональна економіка". Випуск 19 (75) / Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська. Луцьк : ВІП ЛНТУ, 2020. 348 с. С. 94–99. URL: http://e-region.lutsk-ntu.com.ua/index.php/ekonomichni_nauky/article/view/60/60.
5. Миргородська А.П. Оцінка фінансової підсистеми підприємницького потенціалу лісгосподарських підприємств // Економічний часопис. 2012. №5-6. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/48284/17-Myrghorodska.pdf?sequence=1>.

6. Краснокутська Н.С., Бубенець І.Г., Артеменко В.С. Системна модель оцінки підприємницького потенціалу торговельних підприємств // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2014. Вип. 2(20). С. 98-110.
7. Шинкаренко О.М. Аналіз рівня підприємницького потенціалу. Розвиток бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в умовах трансформації системи управління / Черкаський інститут банківської справи. URL: https://cibs.ubs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/zbirnyk_rt_22042015.pdf#page=116.

REFERENCES

1. Chernykh O. Otsinka konkurentospromozhnosti pidpriemnytskoho potentsialu pidpriemstva. [Assessment of the competitiveness of the enterprise's entrepreneurial potential.] Collection of scientific papers of Cherkasy State Technological University. Series. Economic Sciences. Issue 36. Part I. Volume 1. URL: <http://ven.chdtu.edu.ua/article/view/85631>. [in Ukrainian]
2. Butenko A.I., Lazariyeva Ye.V., Saraieva I.M. Ekonomichni innovatsii. [Economic innovations.] Issue # 51. 2012. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/67761/05-Butenko.pdf?sequence=1>. [in Ukrainian]
3. Stamatyn V.V. Intehralna otsinka pidpriemnytskoho potentsialu elektrotransportnykh pidpriemstv. [Integral assessment of the entrepreneurial potential of electric transport enterprises.] Bulletin of Khmelnytsky National University. 2020. № 6. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/11/60.pdf>. [in Ukrainian]
4. Kovalska L.L., Okseniuk K.I., Hotko N.M. Pidpriemnytskyi potentsial rehionu: otsinka ta napriamy naroshchennia. [Entrepreneurial potential of the region: assessment and directions of building up.] Economic Sciences: collection of scientific papers of Lutsk National Technical University. Series "regional economy". Issue 19 (75). Ed.: ed. by Doctor of economics, professor L. L. Kovalskaya. Lutsk: VIP LNTU, 2020. 348 c. С. 94–99. URL: http://e-region.lutsk-ntu.com.ua/index.php/ekonomichni_nauky/article/view/60/60. [in Ukrainian]
5. Myrhorodska A.P. Otsinka finansovoi pidsystemy pidpriemnytskoho potentsialu lisohospodarskykh pidpriemstv. [Assessment of the financial subsystem of entrepreneurial potential of Forestry enterprises.] Economic magazine. №5-6. 2012. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/48284/17-Myrhorodska.pdf?sequence=1>. [in Ukrainian]
6. Krasnokutska N.S., Bubenets I.H., Artemenko V.S. Systemna model otsinky pidpriemnytskoho potentsialu torhovelnykh pidpriemstv. [System model for assessing the entrepreneurial potential of commercial enterprises] Economic strategy and prospects for the development of trade and services. 2014. Issue 2 (20). P. 98-110. [in Ukrainian]
7. Shynkarenko O.M. Analiz rivnia pidpriemnytskoho potentsialu. Rozvytok bukhhalterskoho obliku, analizu ta audytu v umovakh transformatsii systemy upravlinnia. [Analysis of the level of entrepreneurial potential. Development of accounting, analysis and audit in the context of transformation of the management system.] Cherkasy Institute of banking. URL: https://cibs.ubs.edu.ua/wpcontent/uploads/2016/07/zbirnyk_rt_22042015.pdf#page=116. [in Ukrainian]